URIAAD-MONGOLIIN YNEN

onii ijyyli 18 nii өdөr
№ 163 (1896)
3 daki ÖILEE JARNA.

BK(b)Paartiin Buriaad-Mongoliin Muzia Komiteed, BMASSR-iin Tөbiin Gyicedkeke Komiteed ba Buryprofsovediin syyeen gardaa kaЬ... өdөr byriin garna

REDAAOCIIN TELEFOONUUD:
Kariuucalgata redaagtoriin . . . 1—4
Kariuucalgata sekretaar
Kөdөө aaliin tatte . . . 6—2

ALEGSAANDR PETROOVIÇ KARPIINSKII

vgeeni Alegsaandrovna Tolmaçoovaada
atijaana Alegsaandrovna Karpiinskajaada
legsaandr Alegsaandrovna Nekorooşevaada

in gaikamşag jike erdemte, niitiin kereg erkilegçe ba 1916 onoos Akadeemi Naukiin yi prezideent Alegsaandr Petrooviç KAR-nasanaas nөgçөsөn jabadal bol soveediin da (erdem ukaanda) ba SSSR-iin azalçadta geegdel bolko baina.
iin Aradiin Komissaarnariin Soveed ba BK Tөbiin Komiteed bol Taanarta gynzegii i yzyylne.

V. Moolotov. I. Staalin.

R-iin Tөbiin Gyicedkeke Komiteed bol Tөbiin Gyicedkeke Komiteediin geşyyn -iin Akadeemi Naukiin prezideent

aandr Petrooviç KARPIINSKIIN

ijyyli 15-nii өdөr Ydeelnod (Moskvaa şa-naas nөgçөsөn tukai gynzegii gaşuuda-eecene.

R-iin Akadeemi Nauka bol SSSR-iin Aka ukiin ynete geşyyn ba selgeşegyigeer san prezideent, orosiin geoloogiin ecege gdoson, delekein gaikamşag jike erdemte

aandr Petrooviç KARPIINSKIIN

cag dotor bөgөөd, 1936 onii ijyyli 15-çaas 50 minuutada nasanaas nөgçөsөn zegii gaşuudaltaigaar medeecene.

MOSKVAA,
iin AKADEEMI NAUKA

Paartiin Moziin Komiteed, BMASSR-iin edkeke Komiteed ba Aradiin Komissaarna-bol delekein gaikamşag jike erdemte, oro-iin ecege ba SSSR-iin Akadeemi Naukiin prezideent

AANDR PETROOVIÇ KARPIINSKIIN

gçөsөn tukai paartiin emkinyydiin ba res bykii azalçadiin nerees өөriingөө gynzegii yylne.
d-Mongol respyyblikiin azalçad bol delekein erdemte ba manai ulasiin oloniitiin kereg bolko A. P. KARPIINSKIIGI medeke baina.
KARPIINSKII bol syylşiin zilnyyd soo ma-blikede jike sanalaa tabiza, Buriaad-Mongol in byteeke kyciigi şalgaka konfereenciigi de ba tereenii kөdөlmөride ton kaluunaar baina.
ukaaniigi socialiis baiguulaltiin praagtika ka keregte ba komuniizmiin ideaaliin tөlөө өriingөө bejiigi өgsөn, gabijaata erdemte Petrooviç KARPIINSKIIN duraskaliigi ma-d-Mongol respyyblikiin azalçad kadagalka

) Paartiin Moziin Komiteediin sekretaar **M. N. JERBAANOV.**
ASSR-iin Tөbiin Gyicedkeke Komiteediin tyryylegçe **J. D. DAMPILOON.**
R-iin Aradiin Komissaarnariin Soveediin tyryylegçe **D. D. DORZIIJEV.**

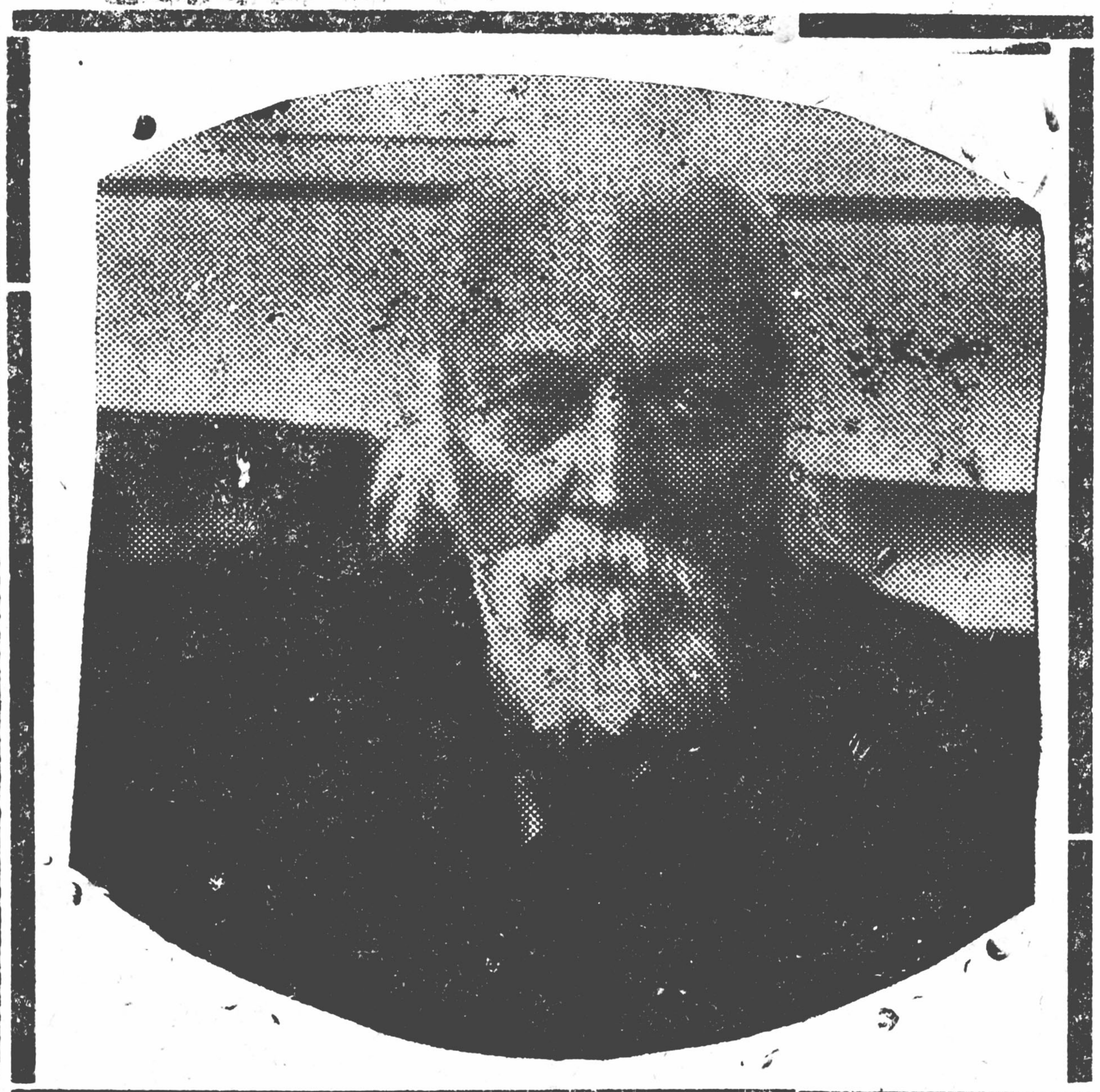

A. P. KARPIINSKII

Erdemiin tөlөө bejee өg sөn orosiin erdemte Alegsaandr Petrooviç Karpiinskii gegçe 1847 onii janvaariiin 7-nii өdөr Yraaliin Bogosloovskiin zavood deere inze neeriin byle soo tөrөsөn bai gaa. Peterbyyrgedeki kada uuliin bajaligiin şinzeleligi şudalaka instityydiigi 1866 ondo dyyrgeed, Yraal jereze tende өөriingөө erdem ukaa nii dyrşeliin kөdөlmөriigi ekilzei. Medegdeseer geoolog C. D. Rymaanovskii gegçөөtei kamta Yraaliin ur da zaka ba koişoo-Bogosloov skiin kadiin ookrygeer butar kai altanii sudasa şinzeleke geoologiin kөdөlmөri jabuu laa.

Diploom absanii syyleer 1868 ondo Peterbyyrgedeki kada uuliin bajaligiin şinze leliigi şudalaka instityydiin geoologiin kaafedriin assis-teentede Karpiinskii bol urig dasan baigaa. Udalgyi talaan tai zaluu erdemte kaafedriin profeesorto sungagdaa. A. P. Karpiinskii bol 1882 on do emkidesen geoologiin ko miteediigi baiguulagçadiin negen bolko juma. 1885 onoos ekileed tasalbaigyi geoologiin komiteediin di-reegtor baisan ba tereenees koişo yrgelze kөndөtө direeg tor jabaa.

Ene ziliin fevraali 7-do A. P. Karpiinskiin erdem ukaanii akadeemiiin geşyyn-de sungagdasaar 50 ziliin oi gyicesen baina. Ene soloto oitoi negen doro akadee-miin prizideent 20 zil jaba-saniini oi gyicesen azai.

Manai oronii erdem ukaa-nii bөlgөmiin oroldolgotoi gabijaata A. P. Karpiinskii bol delekei deereki ileresen erdemte mөn bolno. Jevroo-pe ba Ameerika oronii olon erdem ukaanii kөndөtө aka-deemig ba korespondeentiin geşyyn, tereen soogoo Riim, Boloonije, Briysseeli, Geettin geene, Feledeelifii, Miynken-de baigaa SSSR-iin kiliin caa naki geoologiin ba bişeç er-demiin bөlgөmyydiin geşyyn baisan azai.

Karpiinskii bol gurban zuu gaad tukai geoologiin kө-dөlmөriiin çukala debter-nyydiigi biçesen baina. So-veediin geoologiin ecege ge ze nerelegdekeer oroldolgo-toi gabijaata mөn. Yraaliin Zyyn kazuu miurganii bai-gaaliiigi өөriingөө jike yys-keltei azalaar karuulsan ba tereençelen geoologiin şin-zeleliin baidaliigi Soveed Sojuuziin Jevroope taliigi Mөsөn dalaigaas ekileed Kav kaaziin kadiin enger kyrter karuulsan baina. Yraaliin ton şine şinziigi togtoozo, tereni erdem ukaanii ba kө-dөlmөriiin dyrşelde jike zo-rilgotoi. Ene kөdөlmөriiini yndeseer Yraal deere manai kycetei socialiis indyystri ergөdөn baina.

Tere baitagai, **Alegsaandr Pitrooviç** bol өөriingөө nasa-nii syylçiin zilnyydte, jike nasatai bolosonç bol, tuiliin jike erdem ukaanii kөdөlmө riiigi tasaraltagyi kiize ba SSSR-iin Erdem ukaanii Akadeemiin kөdөlmөriiigi kө tөlbөrilөzө baika zuura, өө-riingөө socialiis eke oronii baidalda jikeer sonirkodog baina.

Alegsaandr Petrooviç bol jireke zilde bolkoo baisan olon ulasiin dundiin geoloo iin 17-dugaar kongreesiin urid beledkeliin kөdөlmөri idebkiteegeer kabaada san baina.

A. P. Karpiinskii bol olon niitiin keregte tusagaar ilga ran garça oroldon jabasan tula olon milioon azaltadta ile sainaar medegdesen bai gaa. 1935 ondo Byke Sojuu ziin Soveeduudiin 7-dugaar kuralda akadeemik Karpiin skii bol SSSR-iin TGR-iin geşyynde sungagdasan bai gaa. Soveediin egeel өbөgөn erdemte **Karpiinskii** bol eldeb kural, konfereencanuud dee re yge kelekedee ilaltatai gaar jabaza baigaa socialiiz miin baiguulaltiin keregte tabigdasan erdem ukaanii gaa kөdөlmөriiigi bodoto kө dөlmөrijөө kolbon zokil duulza jabuulkiigi bykii er dem ukaanii kөdөlmөriçөdii gi kaluunaar uridag baisan **Alegsaandri Pietrooviç** bol SSSR-iin Erdem ukaanii Akadeemiiiki Leeningraa daas Moskvaa acaralgiigi sai şaan ugtasan, SSSR-iin ara diin azakuin eldeb salabari nuudta aikabtar jike udka çanartai ton çukala problie manuudiigi şiidkelgede Aka deemiiin kөdөlmөriiigi oir tuulka jabadalda jike tusatai bolkiigi medeze baisan tula Akadeemiiigi şinedken bai guulka keregte jike idebki teeigeer kabaadasan baina.

A. P. Karpiinskii bol Sovee diin zaluuçuudta jike ina gaar kandadag tula, tyynii X-dugaar kuralda jike nai dabaritaigaar kandasan bai gaa. Komsomooliin X-dugaar kural deere nergice çanga aliga taşalgaar ugtuulaza baiza yge kelekedee: „Taa nar, gancakan manai orondo bişe, mөn tyynii gadaa tee, manai orondo ton tyrgen bejelyylegdesen-bykii arad zonii ba byke yndeseten zo nii adlikan erketei baika-surtaalaar, nebteresen baika ba tyyniigi bejelyylke joso toi baikat“ gesen.

Nikolain, kara zilyydiin yjede tөrөzө kaanta zasagiin aradzoniigi mөlzөn daralan baikiigi yzesenç bol **A. P. Karpiinskii** manai orondo so cialiizmiin ilasan yje kyrter baisan ba SSSR-iin Staalinii şine Konstituuciin projeeg tiigi byrin saişaasan baina.

Olon niitiin keregte tusa gaar ileren garça oroldon ja basan erdemte **A. P. Karpiin skii** bol orosiin aguu jike aradzonii ba өөriingөө tusa gaar saikan eke oronii ynen ceke kөbyyn baisan. Tyynii nasanaas nөgçөsөnii ni-Soveediin erdem ukaanii jabuulga ba manai byke orondo aikabtar jike geeg del bolno.

Buriaad-Mongoliin literatuuriin kelen byri tyrgeneer kegzeke zamdaa oroo

N. N. Pooppe
Akadeemi Naukiin geşyyn—korrespondeent profeesor

Sajakan tarasan kele biçegiin konfereence bolbol tyykete negen konfereence baina. Juub gekede, ene kural bol Buriaad-Mongol Respyyblikiin ulam uragşaa debzeze baikiin negen temdeg men geke josotoi baina. Buriaad-Mongol oron bolbol kaanta zasagiin yjede byke Oros gyrenii kamagiin kocorson, kamagiin darlagdasan, kamagiin melzegdesen negen oron niutag baigaa. Kaanta zasagiin tyşemelnyydte eldebeer darlagdan melzegdeze, tereenees gadana eeriin taişaa nojod beenyyd lamanar geke metiin melzeen tegii etegeedyydte darlagdaza, tedeenii darlalta doro arai geze aza tereze baigaa. Kaanta zasagiin tyşemelnyyd bolbol Buriaad-Mongol yndesen kele biçegiigi delgeryylke jabuulalganuudta ali eldeb saad uçaruulza Buriaad-Mongol zoniigi janza beriiin argaar Buriaad kele martuulza oros keletei bolgoko sanaatai baigaa. Kaanta zasag bol Buriaad-Mongol zonii yndesen sojoltoi temeceze baiza Buriaad-Mongol zon dotoroos yndesen revoliuuciin kedeleen garka magadgyi geze aiza, eldeb argaar tereeniigi kolodkoko zorilgotoi baigaa. Men negen kamtaar Buriaad-Mongol ygei baiza karin busa terelten „inoroodeo" geze tedeeniigi aduusamal mete karaza baigaa.

Odoo bol jike Ogtiaabriiin revoliuuciin mandasanaas koişo Buriaad Mongol azalçan zon maşa bogoni cag soo urda yzegdeegyi ender şatanda debzeze, gaikamşagta baidalda orood baina. Kocorson buurai zonii orondo odoo erke çeleetei bolbocoroson zon bolson baina. Dasan, syme, bumkan, urda beegiin beeleze baisanii orondo odoo surguuli, bolniicanuud baina. Zizeg butarkai azalnuudiin orondo odoo bol bolşoviig çanartai kolkoozuud bii bolood baina. Urda cagta mori kelleed modon anzasaar gazar kakalza baisan gazaraar odoo traagtar jabaza baina. Tereenees gadana ene tere gazarta jike faabrig zavood bii bolood odoo eldeb baraa yiledberileze baina. Erdem sojol bol urda yzegdeegyi kemzeede kyreed baina. Kuuçarsan bydyylig biçegiin orondo odoo latiin yseg bii bolood baina. Şine latiin yseg bol maşa bogoni cag soo delgersen bolboç gaikamşagtai ilaltanuudiigi olson baina.

Ene mete jike ilaltanuudiigi temdeglekedee bide bol janza beriiin dutagdalnuudiigi temdegleke josotoibdi. Juub gekede şine latiin yseg odoo kyrter kamag bygede aimaguud dotor gyiced delgerze çadaagyi, surguuliiin suragçad ba apparaadiin alba kaagçad odoo kyrter byri sainaar biçeke boloodyi. Olon suurguuliiin bagşanartai keereldekedee ene tere rajoon soo biçelgiin çanariigi ton muu baikiigi medeze bolno. Ilangajaa Buriaad-Mongol Respyyblikiin baruun aimaguud soo ile baina. Ene mete kangaltagyi baidal ilangujaa Buriaad-Mongol Respyyblikiin baruun aimaguud soo ile todo baina.

Uçar şaltagaani bol şine latiin biçegiigi zokiookodo odoo kyrter dang gagca Selengiin çaa-keliigi barimtalaza, Buriaad-Mongol kelenii bişe dialeegtanuudiigi kaikarangyi tereeniigi zokioozo baigaabdi. Selengiin çaa-kele bol kori, Aga, Alair, Bookon zergiin aimaguudiin kelende byri adali bişe karin onco ilgabaritai negen kelen baiza, kalka-Mongol kelende adali baina. Ene uçaraar çaa kelen dere biçee bol congool ba sartuul omogton Buriaad-naraas bişe omoguudiin buriaadnar gyiced oilgonogyi. Tereenees gadana şine biçegiin kelenii nere tomioo (teerminyyd) oilgokodo kecyy baina. Uçarani bol teerminyydiigi zokiookodoo tereeniigi odoo kyrter dang gagca kuuçan mongol biçegiin ygenyydiigi dakadag ba ene tere internacionaalda oruulkada tereeniigi ukuulangyi oruuldag baigaa. Ene uçaraas şine biçegiin kelen deeree zokiooson nom debternvydiigi Buriaad-Mongol azalçan zonii jikenkini gyiced oilgozo çadaka ygei baigaa.

Sajakan tarasan konfereence bol ene mete teskeşegyi baidaliigi usadkakiin tula maşa çukala togtoolnuudiigi gargasan baina.

Kamagiin çukaliigini temdeglee kadaa şine biçegiin keliigi eneenees koişo haakeliigi barimtalan baiguulka josotoi geze togtooson baina. Urda „sara", „caba", „çusa" biçesenii orondo eneenes koişo *„hara", „sahan", şuhan „geze biçeze, „S" geze ysegiin orondo odoo „h" geze yseg orzo, „c" geze ysegiin orondo odoo „s" geze yseg orko. „ç" „ş" kojoriigi eneenees koişo ilgalgyi gagca „s" geze ysegeer biçeke.

Şine biçegiin kelenii dyrim (gramaatika) odoo kyrter Buriaad-Mongol jariaanii kelende gyiced adali dyrim bişe baigaa. Zişeelebel „akiigi", „modonii", „Jababaçigi" g.m. biçedeg baigaa. Odoo bol ene mete ygenyydiigi buriaad kele dakaza biçekedee „akiiji", „Modonoi", „jabaa şijahaan" biçeke bolkobdi.

Ulas teriin ba azakuin teerminyydiigi (nere tomioogi) zokiookodoo enenees koişo kamag zondo oilgokodo kilbar ygenyydiigi oros, gadaada kelenyyd, eeriin buriaad mongol kele, kuuçan mongol kele ba kuuçan mongol biçegiin kelenees abça zokiooko josotoi geze togtooson baina.

Buriaad-Mongol azalçan araduud ene meteer saizaruulsan ysegiin dyrim ba nere tomioogi abaad eeriin yndesen kelen deere biçekedee urda tedeenii emene zogsozo baisan berkeşeelyydiigi yzengyi yndesen kele biçegee ulam sain surça baika lab geze medenebdi:

Obesenii kuriaalgiin jabaca tukai informaacanuud

Mukar-Şiber

Voroşiiloviin neremzete kolkooz bol ebese cabçaka 7 maşiina, morinii 5 tarmuur garaar ebese cabçaka 20 kazuur, garaar ebese tarmaka 40 tarmuur ton çanartai gaar beledken kandaza, ijyyliiin 10-nii eder ebesenii kuriaalgiin kedelmeride garba.

Lopiliin.

* * *

Cuulgiin somonii kolkoozuud ebesenii kuriaalgada sain emkidkelteigeer garaa. Ene somonii Staalinii neremzete kolkooz bol 125 gaa gazariin ebese cabçaad baina. Basa, Leeninii neremzete kolkooz bol 115 gaa gazariin ebese cabçaba.

Ene somonii kolkoozuudiin ebesenii kuriaalgada jabasan kedelmeriçedeni eesed koorondoo socialiis meriicee emkidkeze, olonki kedelmeriçedeni azaliin noormiigi ylyylen dyyrgene.

Nikoolin.

Kori

Ene aimagiin Dunda-Kudanii somonii Bliyykeriin ba Kiiroviin neremzete kolkoozuud bol ebesenii kuriaalgiin kedelmeride ekilen orozo, 40-50 gaa gazariin ebese cabçaba.

Gadana, Deede-Kudanii somonii Raazumoviin neremzete kolkooz bol men ebesenii kuriaalgiin kedelmeride ekilen oroson baina.

Faancain

MTS-uudiin direegteriin zeb

Ijyyliiin 15-nii eder MTS-uudiin direegternyydiigi orologçodiin zebleen kedelmerijee yrgelzelebe.

Tyryylen, Tynkenii MTS-iin direegteriigi orologço neker **Onokoonov** eeriingee kedelmeriiin tukai kelebe.

Manai MTS bol, odoo zilde jike olon kaadraar dutuu ba tragtariistanuudaımnai 50 proceentoni tyryyşiingee zilde kedelmerileze baina, uçarani-eneenii urda Tynkenii aimag dotor nege MTS baisanaa odoo zilde Kerenii MTS geze şineer emkidkegdesen baigaa, tii geed tere Kerenii MTS kuuçan tragtariistanuudiimnai 45 proceentiigini absan baina.

MTS-tee gurban agranoontai baika josotoi baisan aad nidonon zilees ekileed odoo kyrter gancakan agranoontai bainabdi.

Tiigebeç tesebee dyyrgelgiin talaar nelieed sain jabaza bainamdi. Odoo 3000 geegtar gazar kakalkiingaa orondo 5000 geegtar kakalaad bainamdi. Gazar tariaalangiin arkomaadiin medeen deere Tynkenii MTS-iin nege traagtar dunda zergeeree 300 geegtar gazar kakalaa, respyyblike soogoo tyryy jabana geze baina, ene bol ton buruu. Gazar tariaalangiin arkomaadiin too medeegiin keltes aldasan bailtai. Ynendee manai MTS-iin nege traagtar dunda zergeeree 205 geegter gazar kakalsan baika jum.

Zygeer taraagtarnuudnai samşaltagyigeer kedelmerilesen baibal 300 geegtar damzaggyi kakalsan baika baigaa. Tiigeed ijyyli sarada kiike kedelmeri ygei bolson şaltagaanaas traagtarnuudnai 15 konogto saataad baina.

MTS-temnai erkin stakaanovçanuud olon. Zişeelkede: Barbakoov, Lubsanii otriaadiin nege traagtar dunda zergeeree 353 geegtar kakalsan ba 340-300 geegtar kakalagçad men olon baika jum. Manai MTS kabaraas ekileed odoo kyrter kamta
daa 225 ceentnir
kiingadasan baina.
Saaşani neker On
paartiiin baiguulal
tikiin surgaal tuka
Manai MTS bol,
çe zilde Kaşaanii
socialiis meriiceegii
vor batalsan aad,
gee şalgangyigeer
sen ba odoo zilde,
govor batalsanç bol
reenee şalgaagyi b
ene zyil, manai ald
tuu zyil bolno. Kol
ba brigaadanuudiin
socialiis meriiceegii
vornuud kojor d
gagdasan baina.
Sojol bolbosoroliin
bide odoo zilde 100
giin eldeb litiratuur
zokioolnuudiigi abç
iingee dergede ne
biblioteeka emkidi

Nyketiin MTS-iin riigi orologço Logtişo kel.

Neker **Logtişoov** ee
MTS-iin jabuulza ba
delmeriigi kelekete
stakaanovçanuudaa
Ulaanoviin otriaadiin
traagtar dunda zerge
geegtar gazar kakalz
suuri ezelsen baina.
Men **Somsoonoviin**
diin nege traagtar
zergeeree 358 geegt
kakalsan baina.
Gadana manai MT
zaar soogoo tyryy
ezelsen tragtariist
şeelkede: **Maştakoov**
nege kalaan soogoo
tar kakalka noormot
32 geegtar kakalsan
Somsoonoviin bri
tragtariistnuud byg
luuçuud, odoo tede
komsomooldo oroo.
tedenii dunda sojol
roliin kedelmeri jike
emkidkegdesen kani
cag yrgelze bolzor
garaza baidag gebe.
Saaşani Okiin-K
MTS-iin direegteriig
ço neker **Bajiirov** ba
Kunalain MTS-iin d
neker **Ilikoov** gegçed
lee klize egleenii
dyyrebe.

Za

ZASABARI

„Buriaad-Mongol Ynenii" ijyyli 17-nii (162-1895) dugaarta yseg kinagçiin gemeer iimenyyd aldùu garsa
niigi zasan unşaka.
„iimeer menee syy
riaalgiin kampaanida
ka bol ton teceşegyi
geze aldun garsa
„iimeer meenee zili
geze zasaza unşaka.

Men (3-dki klo
„urgaca kuriaalgiig
taigaar eceslekiin t
ke baidal" geze ald
saniigi „urgaca kur
ilaltataigaar eceslek
erke baidal gyiced
çe" geze zasan unşa

Men 3-dki niiuri
zyilin garçag (kuuç
goloor) buruu kebl
tula, „Nek. Raazumo
kel tus kuraliin del
diin kelesen yge"
san unşaka.

Re

Obese kuriaalga

Ijyyliiin 15-nii medee

Aimaguud:	Cabçagdasan: Gaagaar	%—oor
Alair	3473	6,2
Bargazan	133	3,2
Bookon	480	1,3
Zagarai	[illegible]	1,1
Tynken	766	3,1
Kori	96	0,1
Kamta	6349	0,8

Gaztarkom

[illegible]

Redaagtoriigi tər orologço G. BELIGAA.

Kinoo „Erdem“

Ijyyliiin 17-oos

„Barazijii tropee“

geze jike sonin kinoo garça baina.

Scaansanuud: I—2, II—4, III—6, IV—8, V—10 cag

Kinoo „Progrees“

Ijyyliiin 17-oos

ULAAN-YDEDE TYRYYÇIINKIJEE

„Ç I I R K“

geze jike sonin kinoo garça baina.

Seaansanuud: I—4, II—6, III—8, IV—10 caasta.

Menee edər

ULASIIN CIIRK

Jevroopiin attraagcioon

AAMI

ba віşe noomernuud

Naadanii yzegdel ydeşiin 9 çaasaas ekilne. Kaassa 3 çaasaas neegdene.

Stakaanovçadta soo yrgelze orozo suuri abka medy CIIRK-de abna.

Direegce.

Зам. выпуска ... ЖАМБУЕВ. Отв. ... ДАНСИ... Тип. «Б.-М. правды» г. Улан-Удэ Уполглавлит ...